

Varsinais-Suomen ELY-keskus
kirjaamo.varsinais-suomi@ely-keskus.fi

Viite Lausuntopyyntö 25.5.2021, VARELY/2957/2021

Aihe**Paholammin tuulivoimapuisto, Kankaanpää. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma**

Varsinais-Suomen ELY-keskus on pyytänyt Satakunnan Museon lausuntoa Kankaanpään Paholammin tuulivoimapuiston YVA-ohjelmasta. Neoen Oy suunnittelee enintään kuuden tuulivoimalan rakentamista entisen Honkajoen kunnan alueelle n. 2 km Honkajoen taajaman eteläpuolelle. Voimaloiden yksikköteho on 3-10 MW ja korkeus enintään 300 metriä. YVA-menettelyssä tarkastellaan kolmea eri vaihtoehtoa: 0-vaihtoehtoa eli voimaloiden rakentamatta jättämistä sekä kahta toteuttamisvaihtoehtoa VE1 ja VE2. Jälkimmäiset vaihtoehdot eroavat toisistaan voimaloiden koon ja yksikkötehon osalta. Voimaloiden sijoittelu ja määrä voi muuttua YVA-menettelyn yhteydessä tehtävien selvitysten perusteella ja selostusvaiheessa voidaan muodostaa myös uusia toteutusvaihtoehtoja. Hankkeen sähkönsiirto valtakunnanverkkoon tapahtuu maakaapelilla. Kaapelireitille on kolme eri vaihtoehtoa, joiden linjausta voidaan muuttaa selvitysten perusteella.

Hankealue sijaitsee Kankaanpään pohjoisosassa. Alue on yksityisomistuksessa ja pääosin metsätalous- ja viljelykäytössä. Välittömästi hankealueen itäpuolelle sijoittuu Kirkkokallion toiminnassa oleva tuulipuisto. Paholammin alueelle suunniteltiin jo vuonna 2014 yhteensä 7 (kokonaiskorkeus 210 metriä) tuulivoimalan laajuista tuulivoimapuistoa ja sitä koskeva osayleiskaava ehti edetä ehdotusvaiheeseen ennen hankkeen pysähtymistä. Ympäristövaikutusten arviointia ei tuolloin toteutettu. Satakunnan Museo on antanut vuosina 2014 ja 2016 lausuntonsa Paholammin tuulivoimayleiskaavan luonnoksesta ja ehdotuksesta.

Paholammin hankealue sijoittuu osittain Satakunnan tuulivoimatuotantoa käsittelevässä 1. vaihemaakuntakaavassa osoitetulle tuulivoimatuotannon alueelle (tv1). Satakunnan 2. vaihemaakuntakaavassa alueelle on osoitettu myös turvetuotannon aluetta (eo5). Hankealueella ei ole voimassaolevia yleis- tai asemakaavoja.

Marjakeitaan ja Paholammin tuulivoimapuistohankkeiden YVA-ennakkoneuvottelu on järjestetty 23.2.2021. Satakunnan Museo edustaja osallistui neuvotteluun, jonne museon arkeologi lähetti kirjalliset kommenttinsa. YVA-prosessin tueksi on lisäksi perustettu seurantaryhmä, johon myös Satakunnan Museolla on mahdollisuus osallistua.

Satakunnan Museon kannanotto

Arkeologinen kulttuuriperintö

Paholammin hankealueelta ei tunneta muinaismuistolain (295/63) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tulevan tuulivoimapuiston alueella toteutettiin v. 2014 arkeologinen inventointi (FM Tiina Vasko), joka kohdistettiin silloisen suunnitelman mukaisille voimalapaikoille ja tielinjoille. Inventointia on tarpeen päivittää uusien suunnitelmien mukaisesti.

YVA-ohjelmassa inventoinnin tarve onkin tunnistettu ja uusi arkeologinen selvitys tullaan toteuttamaan menettelyn aikana. Inventointiraportti liitetään YVA-selostukseen, jossa myös arvioidaan hankkeen mahdolliset vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön. Inventointi on tarpeen kohdistaa erityisesti rakennettavaksi suunnitelluille alueille ja niiden lähiympäristöön huomioiden esim. luontoselvitysten mahdollisesti aiheuttamat voimalapaikkojen muutokset. Myös muinaisjäänösten esiintymisen kannalta topografisesti mielenkiintoiset kohteet hankealueella sekä sähkönsiirron reitit tulee tarkistaa.

Rakennusperintö ja maisema

Paholammin tuulivoimapuiston alue on metsäistä ja rakentamatonta. Puistoalueen sisällä on jonkin verran pieniä peltokuvioita, mutta ei asutusta. Paholammin tuulivoimapuisto muodostaa yhdessä Kirkkokallion ja Kooninkallion tuulivoimapuistojen kanssa laajan, kaikkiaan 24 tuulivoimalaa käsittävän tuulivoimatuotantoalueen, jolla tulisi olemaan merkittäviä maisema- ja kulttuuriympäristövaikutuksia ja myös yhteisvaikutuksia samanaikaisesti suunniteltavan, lähimmillään 4,8 kilometrin päähän pohjoisessa sijoittuvan Marjakeitaan tuulivoimapuiston (25 voimalaa) kanssa.

Paholammin alue ei suoraan rajaudu mihinkään merkittävään kulttuuriympäristöön, mutta aluetta kiertää lännessä ja pohjoisessa Karvianjokilaaksossa maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (useita erillisiä kokonaisuuksia) ja sitä hieman laajempi Karvianjokilaakson maakunnallisesti arvokas maisema-alue, joka on osoitettu Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (tullut voimaan 1.7.2019)

maisemallisesti tärkeänä alueena. Myös alueen asutus sijoittuu pääosin Karvianjokilaaksoon. Valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita tai valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ei hankkeen välittömällä vaikutusalueella ole.

Paholammin tuulivoimapuiston vaikutusalueen paikallisesti merkittävästä kulttuuriympäristöstä sekä maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen yksittäiskohteista on saatavissa tietoa hankealueen ympäristön osayleiskaavoista ja niitä varten tehdyistä rakennusinventoinneista. Hankealueen Luoteis- ja pohjoispuolella on voimassa Karvianjokilaakson rantaosayleiskaava Honkajoella (hyväksytty 4.3.2002) ja Honkajoen keskustaajaman osayleiskaava (hyväksytty 10.11.2008) sekä Karvianjokilaakson rantayleiskaava Kankaanpäässä (hyväksytty 15.11.2004). Kaavojen perusselvityksinä on tehty rakennusinventoinnit vuosina 2000, 2001 ja 2002. Rakennusinventointien pohjalta kaavoissa on osoitettu Paholammin tuulivoimapuiston vaikutusalueelta suojeltavia rakennuksia tai rakennettuja ympäristöjä, säilytettäviä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ympäristöjä sekä taajama- ja kyläkuvallisesti arvokkaita alueita. Muita rakennusinventointeja hankealueen läheisyydessä ei ole tehty.

Arvokkaiden kulttuuriympäristöjen, maisema-alueiden ja yksittäisten maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden osalta **lähtötiedot** on arviointiohjelmassa pääosin esitetty asianmukaisesti ja riittävästi. Maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja yksittäiskohteiden kohdekuvausten osalta lähteenä on käytetty Satakunnan Museon Y-Pakki -portaalia. Löytymättä on jäänyt yhden kohteen, Kirkonkylän vanhan kansakoulun kohdekuvaus, joka on löydettävissä palvelun kohdekuvauksista (kaksi muuta yksittäiskohdetta, Honkajoen kirkko ja Lankoski on osoitettu alueina). Maakunnallisesti merkittävän Kirkonkylän vanhan kansakoulun kohdekuvaus kuuluu: *Kirkonkylän puinen, jugendtyylinen kansakoulu on rakennettu vuonna 1919 Taidetta kouluihin -yhdistyksen mallipiirustusten mukaan. Mallipiirustuksen oli laatinut arkkitehti Karl Lindahl.*

Satakunnan Museon Y-Pakki -portaalin esittelytekstin (esim. sivulla 52) museo kehottaa täydentämään muotoon: *Y-Pakki on yleisökäyttöön tarkoitettu sovellus, joka sisältää Satakunnan Museon ohjauksessa tehtyjen rakennusinventointien alue- ja kohdetiedot sekä maakunnallisen Satakunnan rakennusperintö 2005 -inventoinnin tiedot.*

Y-Pakin kautta on saatavissa siten myös edellä mainittujen, vuosina 2000-2002 osayleiskaavoja varten tehtyjen rakennusinventointien kohdetiedot. Valitettavasti rakennusinventoinnit ovat jo 20 vuotta vanhoja, eikä tietoja ole myöhemmin päivitetty. Tiedot eivät siten ole ajantasaisia, mutta kuitenkin suuntaa-antavia.

Käytettävään lähdeaineistoon Satakunnan Museo kehottaa lisäämään Satakunnan maisema-alueinventoinnin kohdekorrettien lisäksi inventoinnin raportin: *Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ehdotus Satakunnan ja Varsinais-Suomen arvokkaiksi maisema-alueiksi 2014. Toim. Jenny Alatalo ja Marie Nyman. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 75/2014.* Sekä kirjan *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Toim. Niina Uusi-Seppä. Satakunnan Museo 2012.* Se sisältää Satakuntaliiton teettämän, maakunnallisen Satakunnan rakennusperintö 2005 -inventoinnin kunnittaiset alue- ja kohdekuvaukset, samat, jotka löytyvät myös Satakunnan Museon Y-Pakki -portaalista. Edellisten lisäksi lähteinä olisi hyvä käyttää entisen Honkajoen kunnan molempien osayleiskaavojen (Karvianjokilaakso (2002) ja keskustaajama (2008) sekä Kankaanpään Karviankilaakson osayleiskaavan selostuksia, joista myös on saatavissa tietoja paikallisesti merkittävistä kulttuuriympäristöistä ja kohteista.

Vaikutusten arvioinnissa Satakunnan Museo pitää perusteltuna keskittymistä **tarkasteltavan alueen** osalta maisemalliselle lähi- ja välialueelle (0-14 km), kaukoalueen (14-30 km) jäädessä yleispiirteisen tarkastelun varaan. Yksittäisten kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden osalta riittää keskittyminen merkittäviin maisemakuvan muutoksiin.

Maisema- ja kulttuuriympäristövaikutuksia on tarkoitus arvioida YVA-mennettelyn yhteydessä maastokäyntien sekä tuotettavien näkemäanalyysin ja havainnekuvien pohjalta, mitä museo pitää riittävänä. Olennaista on tuotettavien kuvien määrä, laatu ja kuvanottoaikojen valinta sekä sanallisen arvioinnin kohdentaminen. Vaikutusten arviointia tulisi kohdentaa erityisesti maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen kohdekuvauksissa mainittuihin arvotekijöihin, kyliin ja maatilojen pihapiireihin. Näistä paikoista tulisi tuottaa myös havainnekuvia. Tämän lisäksi tulisi erittäin lähelle tuulivoimapuistoa jäävän Ristilänperän alueen osalta tarkastella voimaloiden maisemavaikutuksia sekä myös alueen (ennestään inventoimattoman) rakennuskannan arvoja.

Satakunnan Museo ei ole Marjakeitaan ja Paholammin tuulipuistohankkeiden YVA-ennakkoneuvottelussa edellyttänyt uusien rakennus- tai kulttuuriympäristöinventointien tekemistä, koska useiden kilometrien etäisyydellä sijaitsevat tuulivoimalat eivät tulle vaikuttamaan suoraan rakennusperintöön, vaan vaikutukset tulevat kohdistumaan enemmänkin maisemaan. Satakunnan Museo huomauttaa vielä, että myös pimeän ajan vaikutuksia (lentoestevalot) ja lähinnä Paholammin, Kirkkokallion, Kooninkallion ja Marjakeitaan tuulivoimapuistojen yhteisvaikutuksia tulee arvioida myös maiseman kannalta.

Satakunnan Museolla ei ole muuta huomautettavaa hankkeen YVA-ohjelmasta.

Satakunnan Museo

Museonjohtaja Johanna Jakomaa

Tutkija Liisa Nummelin

Arkeologi Leena Koivisto

Tiedoksi

Varsinais-Suomen ELY-keskus/Katariina Alaspää
Satakuntaliitto/kirjaamo, Susanna Roslöf, Anne Savola
Kankaanpään kaupunki/kirjaamo
Museovirasto/kirjaamo

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti Porin kaupungin asianhallintajärjestelmässä